Kohti yhtenäistä euromaksualuetta

9.5.2006

Marianne Palva
neuvonantaja
rahoitusmarkkina- ja tilasto-osasto

Eurooppa-neuvoston vahvistaman ns. Lissabonin strategian päätavoite on tehdä EU:sta vuoteen 2010 mennessä ”maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietoon perustuva talous, joka kykenee ylläpitämään kestävää talouskasvua, luomaan uusia ja parempia työpaikkoja ja lisäämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta”. Yhtenäinen euromaksualue on yksi edellytys tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Euroopan komission arvion mukaan yhtenäisellä euromaksualueella saavutettaisiin EU:ssa vuosittain 50–100 miljardin euron säästöt.

Ponnistelut yhtenäisen euromaksualueen luomiseksi ovat viimeisen vuoden aikana kiihtyneet huomattavasti. Ensimmäiset askeleet maksamisen tehostamiseksi EU:ssa otettiin kuitenkin jo pian sen jälkeen, kun sisämarkkinoiden toiminta oli alkanut[1]. Komissio on käsitellyt maksamisen yhtenäistämistä ja kilpailun lisäämistä useissa julkaisuissa ja antoi vuonna 1997 ns. tilisiirtodirektiivin[2]. Direktiivin tavoitteena oli yhtenäistää tietyiltä osin maksujen välitystä EU:ssa ja parantaa sekä yksityishenkilöiden että pienten ja keskisuurten yritysten käyttöön tarkoitettuja maiden rajat ylittäviä tilisiirtopalveluja.

Ensimmäinen konkreettinen askel kohti EU:n laajuista yhtenäistä maksualuetta oli talous- ja rahaliiton kolmannen vaiheen alkaminen vuoden 1999 alussa. Sen myötä siirryttiin käyttämään yhteistä tilivaluuttaa, euroa. Samaan aikaan otettiin käyttöön EU-keskuspankkien TARGET-järjestelmä, joka mahdollisti euromääräisten maksujen reaaliaikaisen välittämisen koko EU-alueella. Myös yksityinen EURO 1 -maksujärjestelmä[3] aloitti toimintansa tuolloin. TARGETin ja EURO 1:n kautta välitetään kuitenkin pääasiassa ns. suuria maksuja, eivätkä pienasiakkaiden maksupalvelut näin ollen parantuneet näiden järjestelmien käyttöönoton myötä.

Pienten maksujen välityksessä ei edistytty merkittävästi Euroopan keskuspankin ja komission kasvavasta painostuksesta huolimatta ennen kuin komissio joulukuussa 2001 antoi asetuksen, jolla yhtenäistettiin pankkikohtaiset kotimaisten ja toiseen EU-maahan suoritettavien pienten tilisiirtojen ja korttitapahtumien hinnat. Asetuksen jälkeen pankit aloittivat käytännön työn yhtenäisen euromaksualueen eli ns. SEPA-alueen[4] luomiseksi. Tätä varten ne perustivat yhteistyöjärjestökseen Euroopan maksuneuvoston (EPC[5]) vuonna 2002. Maksu-

[1] Euroopan yhtenäisasiakirja tuli voimaan 1.7.1987, ja sillä vahvistettiin sisämarkkinat alueeksi, ”jolla ei ole sisäisiä rajoja ja jolla tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaa liikkuvuus taataan perustamissopimuksen määräysten mukaisesti”. Sisämarkkinoiden tuli olla toiminnassa 1.1.1993.

[2] Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 97/5/ETY, annettu 27.1.1997, rajojen yli suoritettavista tilisiirroista.

[3] Lisätietoa EURO 1 -järjestelmästä löytyy sitä operoivan EBAn sivuilta (http://www.abe.org/).

[4] SEPA = Single Euro Payments Area.

[5] EPC = European Payments Council. Lisäinformaatiota Euroopan maksuneuvostosta löytyy osoitteesta http://www.europeanpaymentscouncil.org/.

neuvostossa ovat edustettuina isot EU:n alueella toimivat pankit sekä Euroopan pankkiyhdistykset.

Eurokäteisen käyttöönotto vuoden 2002 alussa yhtenäisti käteismaksamisen esteet euroalueella, mutta maiden rajat ylittävien maksujen välitys oli edelleen epäyhtenäistä. Vain maiden rajat ylittävistä pienistä maksuista ja maksukorttien käytöstä ulkomaisissa automaateissa perittävä hinta aleni asetuksen myötä vastaavan kotimaisen palvelun hinnan tasolle. Paljon lisäponnisteluja tarvitaan vielä ennen kuin maksujen välitys koko euroalueella toimii yhtä tehokkaasti kuin esim. kansallisissa maksuissa Suomessa tällä hetkellä. Euroopan komissio onkin lisännyt paineita julkistamalla ehdotuksensa direktiiviksi sisämarkkinoiden maksupalveluista[6] sekä konsultaatiopaperin[7].

Toimillaan komissio haluaa edistää tehokkaan ja kehittyneen euromaksualueen syntymistä Lissabonin strategian toteuttamiseksi. Lisäksi komissio haluaa parantaa kuluttajansuojaa ja vahvistaa kuluttajien luottamusta kaikkiin maksuvälineisiin sekä varmistaa tasapuolisen kilpailun. Direktiiviä työstetään parhaillaan, ja se valmistunee Suomen tulevalla EU-puheenjohtajakaudella. Myös EKP ja kansalliset keskuspankit pyrkivät myötävaikuttamaan euromaksualueen syntyyn ja ovat tehneet tiivistä yhteistyötä pankkisektorin kanssa edistääkseen osaltaan yhtenäisen euromaksualueen syntyä. EKP julkisti helmikuussa neljännen seurantaraporttinsa[8] aiheesta. Toukokuussa EKP ja komissio julkaisivat myös yhteisen tiedotteen edistääkseen yhtenäisen euromaksualueen syntymistä[9].

Yhtenäisen euromaksualueen aikataulu ja maksuvälineet

Euroopan maksuneuvoston (EPC) johdolla Euroopan pankkisektori on laatinut aikataulun yhteiseen euromaksualueeseen, SEPAan, siirtymiselle ja määritellyt euromaksualueella käytettävät yhteiset maksuvälineet. Yhteisiä euromaksuvälineitä ovat käteisen lisäksi tilisiirto, suoraveloitus sekä korttimaksu. Maksuneuvoston määritysten mukaisista maksuvälineistä käytetään nimitystä SEPA-tilisiirto, SEPA-suoraveloitus ja SEPA-maksukortti.

Yhteiseen euromaksualueeseen kuuluvat EU- ja ETA-maat sekä Sveitsi. SEPA-palvelut koskevat vain euromääräisiä maksuja. Euroopan maksuneuvoston aikataulun mukaan yhteiset euromaksuvälineet tulevat käyttöön nykyisten kansallisten maksuvälineiden rinnalle vuoden 2008

Yhteisiä euromaksuvälineitä ovat käteisen lisäksi tilisiirto, suoraveloitus sekä korttimaksu.

[6] Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi maksupalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivien 97/7/EY ja 2002/65/EY muuttamisesta, 1.12.2005.

[7] European Comission Consultative paper on SEPA Incentives 13.2.2006. Http://europa.eu.int/comm/internal_market/payments/docs/sepa/sepa-2006_02_13.pdf.

[8] EKP, ”Kohti yhtenäistä euromaksualuetta – tavoitteet ja määräajat”. 4. seurantaraportti 17.2.2006. Raportti löytyy osoitteesta http://www.ecb.int/pub/pub/paym/html/index.en.html.

[9] Tiedote löytyy osoitteesta http://www.ecb.int/press/pr/date/2006/html/pr060504_1.fi.html.

Tavoitteena on vuoden 2010 loppuun mennessä siirtyä käyttämään yhtenäisiä maksuvälineitä euromaksualueella.

alussa. Tavoitteena on vuoden 2010 loppuun mennessä luopua lähes kokonaan kansallisista maksuvälineistä ja siirtyä käyttämään yhtenäisiä SEPA-maksuvälineitä euromaksualueella. Pankit voivat halutessaan tarjota SEPA-tuotteita täydentäviä lisäpalveluja.

Siirryttäessä SEPAan kaikkien euroalueella toimivien pankkien tulee tarjota asiakkailleen yhtenäisiä maksuvälineitä ja kaikilla pankeilla tulee olla valmius vastaanottaa SEPA-maksuvälineillä suoritettuja maksuja. Kukin pankki päättää itse, miten se hoitaa SEPA-maksujensa välityksen. Toistaiseksi nämä päätökset ovat monelta osin vielä auki. Tällä hetkellä toiminnassa on yksi EU:n laajuinen pienten maksujen välityskeskus, STEP 2. Sen kautta euromääräisiä tilisiirtoja voidaan välittää kaikkiin EU-alueen pankkeihin. STEP 2 on kehittämässä valmiuksia myös yhtenäisen suoraveloituksen välittämiseksi. Tässä vaiheessa muutamat kansalliset maksukeskukset (esim. Interpay[10] ja VOCA[11]) ilmoittavat tarjoavansa pankeille SEPA-maksujen välityspalveluja. Toistaiseksi ei ole olemassa vahvistettuja suunnitelmia uusista kilpailevista koko EU:n laajuisista maksukeskuksista. Kilpailun kannalta olisi hyväksi, että markkinoilla toimii useampia palveluntarjoajia.

Nykyisin on jo käytössä kansainvälisiä maksukortteja, jotka toimivat paitsi euroalueella myös maailmanlaajuisesti. Lisäksi jokaisessa maassa on pelkästään kansalliseen käyttöön tarkoitettuja korttijärjestelmiä. Näistä joudutaan luopumaan, ellei niitä kehitetä vastaamaan ns. SEPA-korttikehikkoa. Tässä kehikossa SEPA-kortille määritellään standardit, joita kaikissa SEPA-korteissa tulee noudattaa. Yhteisen standardien käyttö mahdollistaa kaikkien SEPA-korttien käytön samoissa maksupäätteissä. Korttikehikossa määritellään myös kauppiaan ja maksujen vastaanottajan välisten sanomien standardit.

Yhtenäisillä standardeilla halutaan mahdollistaa, että kauppias voi vapaasti valita maksujen vastaanottajan kaikkien euromaksualueella toimivien palveluntarjoajien joukosta. Tällä hetkellä valinnanvapaus yleensä kohdistuu korkeintaan oman maan palveluntarjoajiin, koska eri maissa noudatetaan toisistaan poikkeavia standardeja kaupan ja maksut vastaanottavan pankin tai muun vastaanottopalveluita tarjoavan välillä. Joissakin maissa ei ole yhteisiä standardeja lainkaan. Toistaiseksi ei ole tiedossa konkreettisia suunnitelmia uusista euromaksualueelle suunnatuista korteista, mutta ns. Berlin Group[12] selvittää mahdollisuuksia kytkeä nykyiset kansalliset korttijärjestelmät toisiinsa.

[10] Lisätietoa Interpaystä osoitteesta http://www.interpay.nl/eng/Publications/SEPA_services_at_Interpay.asp.

[11] Lisätietoa VOCAsta osoitteesta http://www.voca.co.uk/home/index.php.

[12] Lisätietoa osoitteesta http://www.berlin-group.org/.

Suomen kansallinen siirtymäsuunnitelma

EKP on edellyttänyt, että jokaisessa maassa tulisi laatia tämän vuoden kesäkuun loppuun mennessä kansallinen siirtymäsuunnitelma, jossa kerrotaan siirtymisestä yhtenäisiin euromaksuvälineisiin. Suomen Pankkiyhdistys ja Suomen Pankki julkistivat Suomen kansallisen siirtymäsuunnitelman[13] maaliskuussa. Päävastuu suunnitelman laadinnasta oli pankkiyhdistyksellä. Suomen Pankki osallistui työhön yleisvalvojan ja maksujärjestelmien kehittäjän roolissa. Suunnitelma on hyväksytty maksujärjestelmien ohjausryhmässä (MJO), joka on Suomen Pankin, Suomen Pankkiyhdistyksen ja Suomessa maksuliikepalveluja tarjoavien pankkien yhteistyöelin maksuliikeasioissa. Ohjausryhmä seuraa suunnitelman toteutumista ja täsmentää suunnitelmaa tarpeen mukaan.

Siirtymäsuunnitelman mukaan Suomessa toimivan maksuliikepankin asiakas voi maksaa SEPA-tilisiirrolla koko euromaksualueelle ja vastaanottaa näitä maksuja koko euromaksualueelta. Tunnistetietoina käytetään jo nyt maiden rajojen yli suoritettavissa maksuissa käytössä olevaa kansainvälistä tilinumeroa (IBAN) ja pankkitunnistetta (BIC). Tältä osin tilanne ei juuri muutu. Vuoden 2008 alusta käyttöön tuleva SEPA-tilisiirtostandardi poikkeaa kuitenkin nykyisin käytössä olevasta kotimaisesta standardista, joten sen käyttöönotto edellyttää muutoksia sekä pankkien että asiakkaiden järjestelmissä. SEPA-tilisiirto ei myöskään sisällä kaikkia niitä tietoja, joita Suomessa nykyisin käytössä olevat palvelut edellyttävät, joten nykyiset palvelut eivät kaikilta osin tule käyttöön koko euromaksualueella. Esim. viitestandardi sekä palkkojen ja eläkkeiden välitysmenettelyt eivät nykymuodossaan sisälly määriteltyyn SEPA-tilisiirtoon. Suomalaisten pankkien tavoitteena on kuitenkin säilyttää nykyinen palvelutaso sekä edesauttaa eurooppalaisen viitestandardin muodostamista.

SEPA-suoraveloitus poikkeaa merkittävästi nykyisin Suomessa käytössä olevasta järjestelmästä, joka perustuu maksajan pankilleen antamaan valtakirjaan. SEPA-suoraveloituksessa maksaja ja laskuttaja tekevät valtakirjan keskenään ilman pankkien kontrollia. Valtakirja voi koskea joko säännöllisesti toistuvaa tai kertaluonteista veloitusta. Ehdotetussa palvelussa veloitus ei kuitenkaan ole lopullinen, kuten Suomen nykyisessä järjestelmässä, vaan maksaja voi peruuttaa veloituksen kuuden viikon aikana veloitusajankohdasta. Suomalaiset pankit epäilevät, löytyykö SEPA-suoraveloituksille Suomessa laajaa käyttöä, mutta pyrkivät tarjoamaan tätä palvelua vuoden 2008 alusta ja täydentämään sitä lisäpalveluin nykyisen palvelutason ja riskienhallinnan turvaamiseksi. Pankit uskovat kotimaisen suoraveloituksen korvautuvan aika myöten kehittyneimmillä maksutavoilla, kuten esim.

Suomalaisten pankkien tavoitteena on säilyttää nykyinen palvelutaso.

[13] Siirtymäsuunnitelma ja sitä koskeva tiedote ovat luettavissa osoitteessa: http://www.pankkiyhdistys.fi/.

Maksupalvelu-direktiivi lisää palveluiden hintojen läpinäkyvyyttä.

verkkolaskuilla. SEPA-tavoitteita kehittyneempien järjestelmien käyttöä tavoiteohjelma ei estä.

Kaikki suomalaisten pankkien liikkeeseen laskemat kansainväliset maksukortit (Visa ja MasterCard) täyttävät jo tällä hetkellä SEPA-maksukortille asetettavat vaatimukset. Korteilla voi jo nyt tehdä käteisnostoja ja suorittaa maksuja koko euromaksualueella ja maailmanlaajuisesti. Lisäksi yleismaksukorteissa tulee jo ennen SEPAan siirtymistä olemaan SEPA-maksukorteilta edellytetty ns. EMV-sirumaksamisominaisuus.

Nykyiset kotimaiset pankkikortit sitä vastoin eivät ole SEPA-kelpoisia. Siirtymäsuunnitelman mukaan pankkikorttien liikkeeseenlasku lopetetaan viimeistään vuoden 2007 lopussa ja pankkikortteja voi käyttää korkeintaan vuoden 2010 loppuun asti. Ainakaan toistaiseksi ei ole tiedossa suunnitelmia uusien SEPA-määritykset täyttävien korttien ottamisesta käyttöön nykyisten kansainvälisten korttien lisäksi. Sirumaksamisominaisuuteen perustuvien SEPA-korttien käytettävyys Suomessa tulee riippumaan siitä, miten kauppa hankkii käyttöönsä sirukortilla maksamiseen soveltuvaa tekniikkaa. Tavoitteena on, että valmius sirukortilla maksamiseen olisi kattava vuoden 2010 loppuun mennessä Suomessa.

Pitkän aikavälin SEPA-haasteet

SEPAn toteutuminen niin laajana ja siinä muodossa, kuin siitä on Euroopan maksuneuvostossa tähän mennessä sovittu, ei tuo mainittavaa lisäarvoa maksamiseen Suomen näkökulmasta eikä lisää maksujen välityksen tehokkuutta Suomessa. Maksupalveludirektiivi tulee kuitenkin lisäämään maksupalveluiden hinnoittelun läpinäkyvyyttä. Tämä saattaa jossain määrin nostaa yksittäisten palvelujen hintoja, mutta toisaalta se vähentää piilosubventiota nykyisestä.Tällöin hintojen vertailtavuus paranee ja asiakkaiden on helpompi kilpailuttaa palveluntarjoajia.

Suomalaiset pankit ja Suomen Pankki ovat eri yhteyksissä korostaneet tarvetta maksujen täysin automatisoituun prosessointiin(STP)[14] koko maksamisketjussa eli ainakin maksajalta maksajan pankkiin, sieltä maksun saajan pankkiin ja edelleen maksun saajalle. Kehittyneemmässä STP-ketjussa prosessi alkaa maksunsaajan sähköisesti maksajalle lähettämästä verkkolaskusta. Täysin automatisoitu prosessointi edellyttää standardoitujen viitetietojen käyttöä, mutta myös standardoitua tiedonvälitystä pankkien ja niiden asiakkaiden välillä. Pankkien ja asiakkaiden välisten sanomien standardointi on myös välttämätön asiakkaiden valinnanmahdollisuuksien ja pankkikilpailun lisäämiseksi.

Artikkelin alussa mainitussa EKP:n ja Euroopan komission yhteisessä tiedotteessa todetaankin, että SEPAn tulee olla eteenpäin katsova prosessi, jossa jatkuvasti kehitetään

[14] STP = Straight Through Prosessing.

maksupalveluja hyödyntämällä uuden tekniikan suomat mahdollisuudet. Esimerkkinä mainitaan verkkolaskun käyttöönotto, joka lisää automaation astetta ja maksamisen tehokkuutta.

Arviot siitä, miten paljon säästöjä koko maksamisprosessin automatisoinnilla ja tehostamisella voitaisiin saavuttaa, vaihtelevat. Koko euromaksualueen osalta kyse on kuitenkin huomattavista summista. Euroopan komissio on arvioinut säästöksi 50–100 mrd. euroa vuodessa. Suurempiakin lukuja on esitetty koko laskutusprosessin automatisoinnista puhuttaessa.

Nyt vuosiksi 2008 ja 2010 sovituilla tavoitteilla syntyy yhtenäinen euromaksualue. Monia haasteita on kuitenkin vielä edessä ennen kuin Lissabonin strategia euromaksualueen osalta on toteutunut ja koko maksamisprosessi on tehostettu niin, että kuluttajat, yritykset ja julkinen sektori saavat siitä täyden hyödyn.

Asiasanat: yhtenäinen euromaksualue, SEPA, Euroopan maksuneuvosto, siirtymäsuunnitelma, maksupalvelut